

El Cercle d'Economia, juntament amb CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs), us ofereix cada mes una breu anàlisi de la situació geopolítica global

Les claus geopolítiques del mes

Novembre 2024

Torna Trump

Pol Morillas, Director, CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

Trump 2.0, sense checks and balances. Per què va guanyar Trump, a diferència del que deien les enquestes? L'àmplia victòria en vot popular de Trump indica, sobretot, que els demòcrates van patir una àmplia desmobilització, des dels 81 milions que van votar Biden el 2020 als 69 milions de Harris. Trump, a més de consolidar el seu vot de base (en la seva majoria homes blancs de classe mitjana amb baix nivell d'estudis), va millorar en el suport de dones, joves (+6 punts respecte 2020) i minories (especialment llatins, +14 punts respecte 2020; però també negres, +8 punts, amb una pujada de +24 punts en homes). La victòria en tots els estats frontissa, més gran de l'esperada, va fer la resta per a l'àmplia majoria recollida al Col·legi Electoral.

És cridaner que Harris no aconseguís millorar els resultats de Biden en cap lloc significatiu. Més del 90% de les circumscripcions van virar cap a Trump respecte a les últimes presidencials. En els temes principals en campanya, inflació i immigració, Harris no va poder distanciar-se suficientment de l'acció de govern de l'administració Biden ni plantejar una alternativa convincent a Trump. La pèrdua de vots entre votants tradicionals demòcrates respon també, en el cas de les minories, a la seva posició ambivalent respecte a Orient Mitjà durant la campanya. El sotrac d'aire fresc que Harris representava no va arribar al dia de les eleccions.

Però el més destacable del resultat de les eleccions americanes probablement sigui la falta de contrapesos que tindrà Trump durant els pròxims quatre anys a la Casa Blanca. El control de l'administració (repleta de persones lleials a l'home, no només al projecte), del Senat, del Tribunal Suprem i probablement de la Cambra de Representants faran de la segona presidència Trump un cicle polític molt diferent al del 2016-2020. En el pla polític, els contrapesos als

postulats de l'agenda MAGA seran mínims, desaparegudes les veus del partit republicà tradicional i amb els demòcrates en fase d'introspecció. Trump pot ara distanciar-se o abraçar completament les propostes del Projecte 2025, perquè desdir-se del que ha dit en rares ocasions li passa factura. Algunes de les seves propostes estrella, la deportació massiva de migrants o la pujada generalitzada d'aranzels, poden suposar que el major contrapès a la seva agenda de govern provingui dels efectes no desitjats d'aquestes polítiques en l'economia. S'estima que la deportació massiva d'immigrants pot suposar un retrocés de fins a 0,4 punts en el PIB nacional.

La política exterior de la nova administració. Són tres els pilars de la interacció *trumpista* amb el món: *America First (and Only)*, transaccionalisme i diplomàcia personalista. Només els interessos americans importen, i això anirà en detriment de les agendes multilaterals i de la consecució de béns públics globals, ja siguin relatius al canvi climàtic, la regulació tecnològica, la reforma del sistema multilateral o el comerç internacional. El transaccionalisme respon a la visió de Trump de la política internacional com una relació comercial i sota una lògica empresarial: cal maximitzar els guanys i debilitar la competència. Les barreres aranzelàries seran l'eina preferida de política exterior i l'acció multilateral es reduirà a mínims, sota una concepció de la política internacional com un joc de suma zero on primen les relacions bilaterals.

Finalment, les negociacions es faran preferiblement amb líders que, per la seva personalitat, carisma o fortalesa, Trump consideri dignes de tracte. Aquells que, encara que partint de posicions diferents, sàpiguen fer valer els seus interessos i mostrin una posició de força, almenys tindran audiència a la Casa Blanca. Molts líders europeus veuran que potser és millor tàctica [l'assertivitat](#) que la [lloança](#). Que la UE en el seu conjunt sigui capaç d'articular aquest interès compartit davant uns Estats Units que s'allunyen dels consensos transatlàntics tradicionals és menys probable, no només per l'efecte Trump, sinó per la divisió interna al continent.

Perspectives per a Ucraïna, Orient Mitjà i la Xina. Trump basa la seva política de seguretat en la consecució de la pau a través de la fortalesa. La defensa d'Amèrica i la seva posició al món no han d'anar de la mà d'un major intervencionisme, sinó d'alliberar-se de la condició de policia del món i deslligar-se dels escenaris de conflicte que li impedeixen focalitzar-se en els seus interessos estratègics -l'auge de la Xina. Això requereix acabar amb "distraccions" com les guerres d'Ucraïna o d'Orient Mitjà, per suposat sense consideracions relatives a la justícia per a les parts en conflicte o els seus ciutadans. La política transaccional, a Ucraïna, significarà un exercici de pressió doble a Rússia i Ucraïna per entaular converses al més aviat possible, probablement en la direcció d'uns acords de Minsk 3.0. Trump amenaçarà Putin amb debilitar la seva economia de guerra fent baixar el preu dels combustibles fòssils (augment de la producció pròpia als Estats Units i acords amb Aràbia Saudita), i a Ucraïna retirant-li l'ajuda militar, conscient que difícilment Europa podrà compensar-la. Tots dos actors es veuran forçats a negociar una fórmula de "pau per territoris" que pot semblar la llavor d'una futura desestabilització d'Ucraïna o aventura bèl·lica de Rússia, però que permetrà a Trump apuntar-

se un èxit diplomàtic en el curt termini. Queda per saber la posició que adoptarà Trump respecte a les garanties de seguretat per a una futura Ucraïna dividida, donada la seva ambivalència respecte a l'OTAN com a garant de la seguretat a Europa.

A Orient Mitjà, Netanyahu ho apostava tot a la victòria de Trump, conscient que els termes d'unes negociacions passaran per alt les reivindicacions dels palestins, partiran dels fets consumats i de la incapacitat de la comunitat internacional d'actuar com a contrapès. Per la banda ideològica, no hi ha dubte que Trump secunda la visió ultranacionalista del govern de Netanyahu. Però pel costat pragmàtic, a Trump pot no interessar-li una escalada del conflicte regional amb l'Iran si s'ha presentat com el "candidat de la pau". Tampoc una pujada generalitzada dels preus del petroli, si era el candidat contra la inflació. Això pot portar-lo a tractar de contenir els impulsos de Netanyahu revitalitzant els Acords d'Abraham per a la pau a Orient Mitjà i el reconeixement d'Israel. La pilota és ara en el camp dels països àrabs i en especial dels països del Golf, la complexa posició dels quals haurà d'equilibrar un suport discursiu de la causa palestina després de les invasions israelianes de Gaza i Líban, i els bons ulls amb els quals aquests països veurien una política agressiva cap a l'Iran per part de la nova administració Trump.

A la Xina, el "perímetre reduït amb una tanca alta" de Jake Sullivan es convertirà en un "perímetre ampli amb una tanca més alta encara", tenint en compte la promesa d'aranzels generalitzats a les importacions xineses de fins al 60%. Però aquest pal es contrarestarà amb la pastanaga d'unes negociacions "home a home" amb Xi Jinping. Taiwan pot convertir-se en una peça de canvi, amb la retirada del suport incondicional americà a la seguretat de l'illa com a contrapartida d'unes negociacions amb la Xina. No és descartable l'escenari oposat de reforç de la confrontació bipolar, depenent en bona mesura de l'equip que acabi conformant la nova diplomàcia americana (*hawks o restrainers*).

Les noves relacions amb la UE. Quan els principis generals de la política exterior es baixen al detall i arriba l'hora de la implementació, comencen a sorgir contradiccions i es plantegen decisions difícils. Les relacions amb la UE de la nova administració Trump es dirimiran, principalment al voltant de tres postulats principals: erradicar el dèficit comercial, forçar els europeus a contribuir més a la seva defensa i enfortir l'ideari polític de l'Aliança de Patriotes i Nacionalistes. La relació preferida de la nova administració serà la bilateral, en especial amb aquells països que aconseguixin la quadratura del cercle respecte a les prioritats de Trump i mirant de debilitar la posició multilateral de la UE. La tàctica del "divideix i venceràs" serà contrarestada per les institucions comunitàries, però molt dependrà de les decisions dels estats membres d'alinear-se amb una o altra prioritat (la comportança amb Trump o el reforç de la UE en les pròximes crisis transatlàntiques). El sentiment de vent de cua per als partidaris de l'Europa de les Nacions i dels Patriotes provocarà serioses desavinences amb la Comissió de Von der Leyen i es traduirà en divisions recurrents en el si del Consell.

Tot i així, Trump s'haurà d'enfrontar a diverses contradiccions. Amb Itàlia, la proximitat amb Meloni pot anar aparellada amb la desconfiança cap a un país que destina menys del 2% del seu PIB en defensa, postulat principal de la posició americana a l'OTAN. Amb Països Baixos, la proximitat ideològica amb el govern encapçalat pel partit de la llibertat, d'extrema dreta, xocarà amb el dèficit comercial que Estats Units té amb el país en sectors com el farmacèutic, químic, maquinària o certs productes tecnològics. Una cosa semblant passaria amb una França liderada per Le Pen. Quins elements predominaran en la relació bilateral nord-americana amb els diferents països europeus (els ideològics, comercials o de defensa) està per veure.

Alemanya: esglaió feble de la nova agenda de l'autonomia estratègica europea.

El govern alemany ha entrat en temps de descompte després de l'expulsió de tres ministres del partit liberal (entre ells el ministre de finances i cap del partit, Christian Lindner), part de la coalició semàfor amb socialdemòcrates i verds. L'oposició de la CDU/CSU demana accelerar al màxim la convocatòria d'eleccions, inicialment previstes per al setembre del 2025. El canceller Olaf Scholz prefereix per ara la data de març de 2025, probablement després d'una moció de confiança en què seria derrotat, a falta de majoria alternativa per a l'altra manera possible de fer caure el govern: una moció de censura que, com l'espanyola, ha de ser constructiva. Alternativa per a Alemanya espera pacient, amb alguns sondejos situant-la com a segona força, mentre que l'economia alemanya segueix llastrada per la difícil situació de la seva indústria i les conseqüències d'un segon any consecutiu en recessió.

La inestabilitat alemanya se suma a la debilitat de Macron a França. Amb la parella francoalemanya en hores baixes, Meloni apostant per la cosmovisió de Trump, Polònia preocupada per preservar el paraigua de seguretat nord-americà i Espanya amb dificultats per collir majories per a l'aprofundiment de la integració europea, el reviu de l'autonomia estratègica europea amb Trump 2.0 no serà fàcil. Els països de l'Europa central i oriental probablement vulguin acostar posicions amb la nova administració americana, i la capacitat europea de dur a terme grans reformes en la línia del que estableix l'informe Draghi, del promès per la nova Comissió Von der Leyen o de fer un pas endavant en seguretat i defensa es toparan amb un Consell Europeu dividit. Si els europeus aconsegueixen certa unitat d'acció en les noves relacions transatlàntiques, posen per davant una política basada en interessos (no només valors), i Trump es veu limitat pels *trade-offs* de la seva política transaccional, la nova bretxa transatlàntica podria ser menor de l'esperada.

Pol Morillas

Novembre 2024

Amb la col·laboració de: